

Engleski čaj

– danas i nekad

Čaj su iz Kine još negdje u šesnaestom stoljeću portugalski trgovci donijeli u Europu, Francuski dvorjani u nebo uzdizali njegova ljekovita svojstva, da bi tek potom, malo po malo, postao englesko nacionalno piće.

Još jedan od nesporazuma koji kruži svijetom glede engleskog čaja tiče se različite interpretacije naziva *high tea* i *low tea*¹. Mnogi ljudi krivo misle kako je poslijepodnevni čaj (*afternoon tea*) zapravo *high tea*, jer smatraju kako sam taj naziv u sebi sadrži nešto kraljevsko i otmjeno. Međutim, pravi engleski *high tea*, kao što ćemo vidjeti kasnije, nije ni jedno ni drugo, što nije spriječilo američke hotele i čajane da i dalje s potpunim nerazumijevanjem pod tim imenom uz čaj nude i kolačiće na finom porculanu. Popodnevni čaj se zove *low tea*, a pretpostavlja se da naziv duguje činjenici da se u njemu obično uživa u salonima s niskim stolicima. Poslužuje se uz džem, vrhnje, kolačiće i razne slatkiše.

Kratka povijest čaja

Zanimljivo je da je čaj razmjerno novi dio britanske svakodnevice. Premda običaj pijenja čaja u Kini datira još od trećeg milenija prije nove ere, tek se sredinom sedamnaestog stoljeća ovaj napitak po prvi put pojavio u Engleskoj. Slabo je poznata činje-

nica da je čaj bio najprije popularan među aristokracijom u Francuskoj i to od 1636. godine, dakle dvadesetak godina prije nego u Engleskoj, koja je relativno kasno započela trgovati čajem, budući da se kompanija East India tek sredinom osamnaestog stoljeća sjetila iskoristiti već desetljećima do tada rastuću popularnost čaja.

Kafeterije

Za široko konzumiranje čaja u Engleskoj zasluga pripada londonskim kafeterijama (*coffee houses*): do 1700. godine prodavao se u preko petsto njih. Ovo je uznemirivalo vlasnike taverni, budući da im je smanjilo prodaju domaćeg piva (*ale*) i džina, a nije se sviđalo ni vladi koja je ovisila o stabilnom dotoku novca od poreza na prodaju alkoholnih pića. Do 1750. godine čaj je postao omiljeno piće među nižim slojevima britanskog društva.

Porez na čaj i njegove posljedice

Charles II. svakako je pridonio sprječavanju rasta ove popularnosti donošenjem nekoliko uredbi koje su zabranjivale prodaju čaja po kućama. Uredba iz 1676. godine, na primjer, oporezivala je čaj, a od voditelja kafeterija zahtijevala da si pribave dozvolu za posluživanje.

To je bio tek početak vladinih pokušaja

kontrole ili makar profitiranja od popularnosti čaja. Do sredine osamnaestog stoljeća carinska pristojba dosegla je apsurdnih 119%. Ovo drastično oporezivanje rezultiralo je stvaranjem potpuno nove djelatnosti: krijumčarenje čaja moglo je započeti.

Brodovi iz Nizozemske i Skandinavije donosili su čaj do britanskih obala, potom bi se usidrili izvan luke kako bi krijumčari istovarili dragocjeni teret u manja plovila. Krijumčari, često lokalni ribari, unijeli bi potom čaj na kopno putem podzemnih prolaza i tajnih staza do posebnih skrovitih mjesta. Jedno od najboljih mjesta za skrivanja je bila je lokalna župna crkva.

Čak je i krijumčareni čaj bio skup te stoga iznimno profitabilan, tako da su mnogi krijumčari u čaj dodavali i biljke kao što su vrba, slatki korijen i listovi gloga. Isto su tako već iskorišteni listići čaja bili nanovo sušeni i dodavani svježim listovima.

Napokon je 1784. godine država snizila porez na čaj sa 119% na 12,5% što je učinkovito okončalo krijumčarenje. No, "začinjavanje" čaja ostalo je problem sve do pojave uredbe iz 1875. godine koja je uvela oštre kazne za taj prekršaj.

Običaji vezani uz čaj

Za popodnevni čaj, kažu, možemo zahvaliti jednoj osobi – Anni, VII. Vojvotkinji od Bedforda. Početkom devetnaestog stoljeća ona je osobno promovirala običaj ispijanja čaja u kasno poslijepodne, kako bi premostila vremenski jaz između ručka i večere koja se u mondenim krugovima servirala tek nakon osam sati navečer. Ovaj pomodni običaj je, nedugo potom, evoluirao u kasni čaj među pripadnicima radničke klase i tu doživio značajne preinake. Kad bi se nositelji industrijske revolucije vratili kući s posla, na stolu u blagovaoni² čekalo ih je meso, kruh, maslac, kiselo povrće, sir i, naravno, čaj. Tako je čaj postao glavni dnevni obrok među radnicima.

Čajane i čajni vrtovi

U osamnaestom stoljeću tzv. *čajni vrtovi* (*tea gardens*) bili su prilično popularna okupljališta, posebice subotom i nedjeljom, kada je uz ples i vatromet, točku na i predstavljalo upravo ispijanje čaja. Čajane (*Tea shops*) nastale su kao rezultat pametne ideje jedne poduzetnice iz pekarske industrije: ona je svojim najdražim kupcima servirala čaj. Ovo je bila idealna prilika da žene mogu izlaziti na druženja bez pratnje, a bez opasnosti po vlastitu reputaciju.

Ljubica Kljaić Petračić

¹ Premda *high* znači visoki a *low* niski, ovdje ćemo zbog potpune neadekvatnosti prijevoda, ove riječi ostaviti u originalu

² Visoki stol pa vjerojatno otud i "visoki čaj" (*high tea*)